

POZNÁMKA
K ROMÁNOVÉ KRONICE
J. MAŘÁNKA BARBAR VOK

Někteří literární kritikové volají po knihách ze současného života a jsou mnohdy přesvědčeni, že je půl díla hotovo, když se autor obrátí k známému prostředí a k tématu, které je rozvlněno problematikou naší doby. Důvody, o něž se podobná láska k přítomnosti opírá, jsou nasnadě. Nejdůležitější z nich ukazují na potřebu zaznamenati bezprostřední skutečnosti, ujasniti si je a sám sebe definovati. To není poslání právě nejrománovější, neboť přítomnost je čas v každé vteřině tak aktualizovaný, že již nemá přízvuku času; netvoří epické celky, ale synchronní tříšť dějů, jejichž důvody leží kdesi v minulosti. Vyzvednutí z tohoto proudu věci příznačné a ztvárnění je v román znamená skoro vždy umění nekonvenční a v ohledu fabulačním poněkud ochuzené.

Jiní kritikové i čtenáři jsou oddáni zálibám historickým a těm se zdá býti skutečnost, která je obklopuje, jakýmsi úryvkem. Touží zapojiti ji v sled souvislé příčinnosti. Hledají její analogie v dějinách, baží po plnosti života, který se přelévá z období do období, a chtějí se vnitřně spojit se základnou bytí. Zdá se jim, že svobodná vůle dnešního rozhodování tkví svými kořeny ve skutečnostech, které již byly žity, a baží po sjednocení v jediném proudu života. Podobné snahy znamenají bohužel často jakýsi vyumělkovaný pořádek, jakési odevzdání se, jakýsi tlak času a starých forem. Snad proto se tak zhusta vyjadřují po způsobu minulých škol.

Trvati v zajetí dějin či v zajetí okamžiku není tedy stav nijak pozeňnaný. Na štěstí čtenář, spisovatel a vývoj nebyli vklesti do tohoto kadlubu a oba směry vyjadřují spíše záliby v určitých tématech než vlastní pojetí literární. Ať se tomu bráníme či ne, nemůžeme viděti přítomnost jinak než na pozadí něčeho, co jí předchází, co zdůvodňuje její reakce a co proměňuje daný fakt v novou životní skutečnost. Toto věčné

přetavování, tyto údery, pod nimiž vzniká nová realita, ozařují pak i dějiny novým světlem. Lze říci, že přítomnost dějiny mění. Lze říci, že jim propůjčuje svůj smysl a že je svým výkladem poznovu definuje.

Podobného druhu je Mařánkuv román *Barbar Vok*. Čtenářům řečené knihy neujde, že jeho postavy jsou oživeny dechem současnosti a že mezi zrcadlením starých časů a dneškem je vzájemnost. Spisovatel nebyl patrně ke svým hrdinům přiveden úvahami a sklonem k historismu. Spíše lze uvěřit, že rozjitřovali jeho obraznost přesahující formu kroniky a těsný hrob své doby. Vskutku: Vok Rožmberk je chlapisko nepřehlédnutelné. Jeho zuřivá touha po životě, jeho lásky, jeho dílo, směs krásy a obludné ošklivosti, směs ušlechtilých snah a vášní, které mu propůjčily přídomek Barbar, připomíná snad postavy alžbětinské a je otrásajícím souhrnem bědného a vznešeného člověčenství. V tom smyslu je zároveň prastarý i moderní. Básník, přistupuje k tomuto věčnému tématu, uložil si velikou práci. Především mu šlo o to, aby syntetizoval mohutný rozkvyv dějů, neboť jeho vypravování plyne v sevržené formě a není v něm místa pro věci epicky nepřizvučné. Dramatické zkratky vysvětlují namnoze celý obzor myšlení a spisovatel neprodlévá u popisů. Někdy je až trochu málomluvný a záměrně potlačuje motivy, které měly vyznít. To platí o Vokově milence Aleně Perlebové.

Slovesná stránka románu svírá s tématem dokonalý celek. Všechny odstíny povahové právě tak jako pevná linie příběhu jsou v díle kresleny výrazem příznačným, plastickým a vyváženým.

Bylo řečeno, že příběh přesahuje z času do času a že minulost v něm odpovídá přítomnosti. Totéž by bylo možno s malou obměnou opakovati i o jazyku románu, který je jaksi poznamenán barvami rožmberskými, a přece si podržel živost současné mluvy básnické.